

Innhold

Forord	9
Forord til 2. utgave	10
Innledning	11
Kapittel 1 – Optimal ressursbruk i enkle økonomier	20
1.1 <i>Modell for en lukket økonomi</i>	22
1.1.1 Teknologi – produksjon av varer	26
1.1.2 Ressursknapphet	27
1.1.3 Om produksjonsmulighetene i økonomien	28
1.1.4 Preferanser til husholdningssektoren	35
1.1.5 Optimal ressursanvendelse i en lukket økonomi	38
1.1.6 Den effektive allokeringen kan realiseres som en frikonkurranselikevekt	47
1.1.7 Oppsummering	64
1.2 <i>Effektiv ressursbruk i en liten åpen økonomi</i>	66
1.2.1 Realløsningen	69
1.2.2 Hva med markedstilpasningen?	74
1.2.3 Oppsummering	76
Kapittel 2 – Generell likevekt i en blandingsøkonomi	82
2.1 <i>En lukket blandingsøkonomi</i>	85
2.1.1 Husholdningssektoren	87
2.1.2 Privat næringsliv	90
2.1.3 Offentlig sektor	97

2.1.4	Generell likevekt	100
2.1.5	Anvendelse av den generelle likevektsmodellen	103
2.2	<i>Samfunnsøkonomisk effektiv ressursdisponering: normativ analyse</i>	108
2.3	<i>Om markedsløsningens effektivitetsegenskaper</i>	122
2.4	<i>En oversikt over typer av problemstillinger: veien videre</i>	124
Kapittel 3 – Generelle effektivitetskriterier		144
3.1	<i>En modellskisse</i>	146
3.1.1	Preferansene til de endelige brukerne av ferdigproduserte varer	147
3.1.2	Ressurstilgang i økonomien	147
3.1.3	Produksjonsteknologier	148
3.1.4	Balanserelasjoner	148
3.1.5	Formulering av problemstilling	149
3.2	<i>Produksjonseffektivitet</i>	150
3.3	<i>Bytte- og sammensetningseffektivitet</i>	158
3.4	<i>Likevekten ved desentraliserte beslutninger</i>	167
3.4.1	Konsumentgruppe #1: arbeidstakere	168
3.4.2	Konsumentgruppe #2: kapitaleiere	169
3.4.3	Bedrift 1	170
3.4.4	Bedrift 2	171
3.4.5	Klareringsbetingelser	172
3.4.6	Er markedslikevekten paretooptimal?	174
3.5	<i>Et eksempel</i>	176
3.6	<i>Oppsummering</i>	180
Kapittel 4 – Når markedet svikter		187
4.1	<i>Markedsmakt</i>	191
4.2	<i>Naturlig monopol: Stordriftsfordeler i produksjonen</i>	202
4.2.1	Presisering av problemstillingen	207
4.2.2	Optimal allokering og stordriftsfordeler	209
4.2.3	Hvordan kan et optimum implementeres?	213
4.2.4	Når bør vare 1 produseres?	216
4.2.5	Noen modifikasjoner	220
4.3	<i>Eksterne virkninger</i>	227
4.3.1	Modell for samfunnsøkonomisk optimum med eksterne virkninger	232

4.3.2	Allokeringen i en uregulert markedslikevekt	240
4.3.3	Markedslikevekten med offentlig inngrep	245
4.3.4	En utvidet modell med vekt på tolkninger	251
4.4	<i>Kollektive goder</i>	262
4.4.1	En enkel modellskisse: Optimal forsyning av et kollektivt gode – normativ analyse.	264
4.4.2	Kan vi få realisert en effektiv allokering?	270
4.4.3	Forskjellige forklaringer på gratispassasjerproblemet	273
 Kapittel 5 – Skatt, effektivitet og fordeling		290
5.1	<i>Hva er skatt?</i>	291
5.2	<i>Prinsipielt om skatt og effektivitet</i>	293
5.3	<i>Skattevridninger</i>	295
5.3.1	Skatt på arbeidsinntekt og forbruk	296
5.3.2	Skatt på kapitalinntekt og forbruk	301
5.3.3	Effektivitetsvirkninger av marginale skatteendringer	303
5.4	<i>Effektivitetsvirkninger og utforming av indirekte skatter</i>	306
5.5	<i>Optimal inntektsskatt</i>	310
5.6	<i>Skattefinansierte trygdeytelser</i>	316
5.6.1	Velferdsmaksimum: løsning på planleggingsproblemet	317
5.6.2	Indirekte styring i en blandingsøkonomi: ingen begrensning på virkemiddelbruk	318
5.6.3	Indirekte styring i en blandingsøkonomi: begrenset sett av virkemidler	322
5.7	<i>Kostnader ved skattefinansiering</i>	327
5.7.1	Et modellresonnement	329
5.7.2	Et eksempel på et produktivitetsfremmende offentlig prosjekt	335
5.7.3	Oppsummering	337
 Kapittel 6 – Nytte-kostnadsanalyse		348
6.1	<i>Formålet med nytte-kostnadsanalyser</i>	348
6.2	<i>Hovedelementene i en nytte-kostnadsanalyse</i>	349
6.3	<i>Beslutningsfunksjonen og kalkulasjonsrenter</i>	350
6.4	<i>Systematisk risiko og tidshorisont</i>	354
6.5	<i>Tiltakenes levetid</i>	355
6.6	<i>Fordelingsvirkninger av tiltak</i>	356
6.7	<i>Kalkulasjonspriser</i>	356
6.8	<i>Netto ringvirkninger av tiltak</i>	358

6.9	<i>Verdsetting av goder som ikke omsettes i markeder</i>	360
6.10	<i>Realprisendringer over tid</i>	362
6.11	<i>Kostnader ved skattefinansiering av tiltak og brukerbetaling</i>	363
6.12	<i>Store kontra små prosjekter</i>	365
6.13	<i>Kapasitets- og finansieringsproblemer</i>	365
6.14	<i>Marginalisert ungdom</i>	366
	Samfunnsøkonomiske kostnader i et ungdomskull	373
6.15	<i>Høyhastighetstog</i>	374
	 Kapittel 7 – Noen fremtidige utfordringer	 377
	 Litteratur	 379
	 Stikkord	 381

Forord

Vi har i mange år, og på forskjellige nivåer, forelest over temaer innen allokering- og velferdsteori. Med kvalitetsreformen fant vi ut at vi skulle samle sammen en del av disse temaene. Ulike stensilversjoner har sirkulert siden 2003, men nå har vi endelig hatt tid og mulighet til å bearbeide stoffet til en lærebok. Målgruppen er primært studenter på bachelorprogrammer i samfunnsøkonomi – i 2. eller 3. studieår ved universiteter og høyskoler. Deler av boka kan også brukes i kurs i offentlig økonomi innenfor den økonomisk-administrative utdanning i høyskolesektoren.

Innholdet i boka gir en samlet oversikt over grunnleggende, klassisk allokering- og velferdsteori, der hovedvekten legges på å forstå sentrale realøkonomiske avveininger i en blandingsøkonomi som den norske. Vi legger til grunn at vi har en velmenende og velinformert planlegger som griper inn i økonomien når slike inngrep kan begrunnes med klassisk markedssvikt eller med et ønske om omfordeling.

En slik tilnærming vil utelukke en rekke interessante – og viktige – spørsmål og problemstillinger knyttet til styringssvikt, informasjonsproblemer og eierskap – spørsmål som vi håper å kunne komme tilbake til ved en annen anledning. Det stilles krav til leserens matematiske forkunnskap, men ikke utover kjennskap til klassisk optimering og optimering med én eller flere bibetingelser.

Vi vil rette en takk til tidligere og nåværende studenter på Økonomisk institutt for verdifulle kommentarer til tidligere utkast. Spesielt vil vi takke Nina Skrove Falch, som har sjekket og løst alle øvelsesoppgavene, samt Nina Larsson og Helle Stensbak for deres kritiske og konstruktive tilbakemeldinger.

Forlagsredaktør Eli Valheim i Universitetsforlaget har oppmuntret oss i arbeidet med boka og har også bidratt til økt klarhet i fremstillingen.

Vi takker dem for alle bidrag.

Oslo/Torino, 10. april 2007

Steinar Strøm og Jon Vislie

Forord til 2. utgave

Den nye utgaven av *Effektivitet, fordeling og økonomisk politikk*, med to nye forfattere (Katinka Holtsmark og Vidar Christiansen), er utvidet og revidert. De mest omfattende endringene er gjort i kapittel 5, om «Skatt, effektivitet og fordeling», som er så godt som fullstendig omarbeidet. I tillegg har vi supplert med et nytt kapittel 6, «Nytte–kostnadsanalyse». Samfunnsøkonomiske lønnsomhetsbetraktninger inngår i en rekke av de oppgaver samfunnsøkonomer arbeider med, og av den grunn mener vi dette temaet bør inngå som en sentral del i et bachelorprogram i samfunnsøkonomi.

Utover disse endringene er det foretatt mindre revisjoner, rettinger av feil og uklarheter i første utgave. Nye øvelsesoppgaver er kommet til.

Oslo, april 2015

Jon Vislie, Vidar Christiansen, Katinka Holtsmark, Steinar Strøm